

מסורת הש"ס

א) בערך ערך ארבע גרס
ב) וכן גרסי הר"ק
וה"ש, ז' ע"ל דקנן,
ג) מור למ גיטין טו;
ידים פ"א מ"ד, ד) ז' ע"ל
דקנן, ה) ופוס' ידים
פ"א ה"ג ע"ש, ו) ב"ר
פ"א ידים מ"ד גרס אף
על פי פסחין וי"ט;
ו) יומא טע. סוכה כ;
ח) נדליתא בנתיק טו.
זכני מ"א פקקא דערבות
וספ פ"ש פקקא דערבות
שקוק של אותו מקום;
ט) ז' ע"ל, י) ב"ר;
לכר, כ) ע"י מהר"מ
שהל"ך ואסוק שטעטע נפל
בפריס ע"ש,

גליון הש"ס

ג) ואי ב"ר. ויקרע
שמואל (בדלש"מ מז [מז]
יג) מתרגמין ויבטו
לגוססין: ת"ר ד"ה ואי
ב"ר לא החזירו. ע"י נדה
דף מט ע"א מוס' ד"ה
אס:

מוסף רש"י

מי רביעית. כלי מחזיק
רביעית מלא מים (גיטין
סו). ואפילו לשינוי.
כיון דמעיקרא הוה שיעורא
וקאמו משירי טהרה (שם)
ואע"ז לית סבו רביעית
לגמי, הו"ל להאשון הוה
כיה כדי שיעור נטילה
(נדר דה). אורב"ל. מחל
פחות מבילה (סוכה כו).
נטול במפה כו'. לא
נטל ידיו אלא כרץ במפה
ידיו מלא נקיות, דקסבר
פחות מבילה לא בעי
נטי' אלא בעי סוכה ולא
בעי ברכה המזון לאחריו,
דלרר כ"י יהיה ואלת
וסעטת גרבת, אכלת שם
בה שיעור והי"ט ככ"ה,
אכל לפני כל דבר בעי
ברכה, שרי נהה ואסור
ליהנות מן העה"ז בלא
ברכה (שם). שלש קוין
נהג ג' אחרת שלא נטל
ידיו אלא במפה כרץ ידיו
משום אונות הדעת וזמן
לקוה אכלו ולא כינן
אחריו (יומא טו).

רבינו גרשום

פקתא דערבות כו'. פקתא
דערבות אין בו מים:
ואתנו עליהו כולי יומא.
אתנו דאיתא שחרזו ביום
אכילו לחם על אותה
נטילה: בשעת הדחק אין.
כלומר היבא דלא שכיחי
מא. האי ארייתא דללא
אין נוטלין כי כיצא הם
עושין דולין מן הבור
וממלאין צינורות סביביו
להשקות השדות וה"ק
בשמאלאן הצינורות אין
נוטלין מצינורות ואין
מטבילין בה ידים מי שהיו
ידיו טמאות. ואי מקרב
לגבי דולא כו' כלומר
כשהדולה שופך אי מקרב
ידיו לגבי דולא כו'. ואי
בועי דולא בכונס משקה
כו' כלומר אם נקוב דולא
כשממלא מן הארייתא
בכונס משקה: מילי ליימי
חשובין במחורבין לארייתא
ואף מטבילין: כלי שניקב

פקתא דערבות. בקעה של אותה מדינה ואין מים מאיין להם: **ופלגא דרב.** דשרי אפי' בלא דחק: **האי ארייתא דללא.** כינור ששופכין לו מים מן היאור בדלי והוא מוליך מים לשדות: **אין נוטלין ממנו לידים.** לתת ידיו לתוכו ויקלחו המים לתוכן דלאו מכא גברא אמו שכבר עבר כח

השופך והן מקלחין מאליהם ואין כאן לא נטילה ולא טבילה נטילה דלאו מכא גברא קאמו טביל' נמי צניור ליתא שאין כאן שיעור מקוה: **ואי מיקרב גבי דולא.** כשהדולה שופך וזה נותן ידיו סמוך למקום השפיכה והמים מקלחין מכא השפיכה לתוך ידיו שפיר דמי: **ואי בועי דולא כונס משקה.** כשהנזק מכניס משקה גדול הוא קנת וקילות היולא ממנו נראה והשופך שופך דרך פיו לצינור והנזק מקלח מאחוריו ליאור: **מילף לייף.** הצינור עם היאור ע"י דלי ומטבילין צניור את הידים דלאו טבילה גמורה היא ודיה בחבור זה ולא צעין כשפוסרת הנוד כדן עירוב מקואות דעלמא: **כלי שניקב כו'.** לאו כלי הוא דרצנן כלי תקון: **הא לחד והא לפר.** לחד רביעית צעין מתחלה אכל לתרי שהיה צו רביעית ונטל הראשון ואח"כ נטל השני אע"ג דלא הוי רביעית צניורה שני שפיר דמי הו"ל ומשירי טהרה אמו כדמפרש לקמיה מי רביעית: **קפדיטו אמנא.** שיהא כלי שלם: **אחזותא.** שיהא צהן מראה מים: **אשיעורא.** דרביעית: **דקאמו משירי טהרה.** אכל מעיקרא דרץ שיהא צו רביעית: **נטלא נטל רביעי.** של זכוכית קרי נטלא והיתה מונעת לשער בה כלי של כל איש ואיש שמתקנו ליעול ידיו: **כווא.** של חרס: **שסקנה.** חקקה לקבל רביעית אף על גב דמעיקרא לאו לאישתמושי בגויה עבדא ואין חללה עשו לתוכו: **חמת וכפישה.** מיני נודות של עור הן: **אין וקופה.** אין מלאכתן למים דרובן אין מקבלין מים: **במפה.** מי שלא נטל ידיו מהו לפרוש? מפה על ידיו ולא יגע באוכלין ויאלץ: **וכשנתנו לו לר' דיוק.** במסכת סוכה כשהיו נותנין לו לרבי דיוק אוכל שהוא פחות מבילה נטולו במפה ואוכלו ולא היה נטול ידיו ולא היה מזכירו סוכה ולא ברכת המזון: **לא.** הא דנקט פחות מבילה משום סוכה וצרכה נקט ליה: עבדין

במסכת ידים שזריך מים ראשונים ושניים והיה אם צפעם אחת שופך מים הרבה כשיעור רביעית ידיו טהורות דמן במסכת ידים (פ"ג מ"ה) ידו אחת בשטיפה אחת ידו טהורה שתי ידיו משטיפה אחת ר"מ מנמנא עד שיעור מי רביעית פירוש ואפילו בלאו משירי טהרה דלא בעו רביעית כשנוטל בשתי שטיפות והשם דליא אלא שטיפה אחת זריך רביעית בשטיפה זו אכל צנוטל ידו אחת לא זריך רביעית כי אמו משירי טהרה אלא שתהא אותה שטיפה מרובה כשמים: **ואי בועי דולא בכונס משקה מ"א ע"ש.** ואע"ג דלענין טבילה כל גופו לא מהני מתרי טעמי דנזק אינו חצור וגם צעין כשפוסרת הנוד לענין עירוב מקואות גבי רביעית ידים * לא החזירו: **קפדיטו אחזותא.** והא דתנן במסכת ידים (פ"א מ"ג) נפל צהן דיו או קנקנתו וישתמו מראיהן פסולין דלמא הני מילי לתרומה: **ולא היא שאני התם דקא אתו משירי טהרה.** משמע דמעיקרא בעי למימר דאפילו הראשון לא בעי שיעור ותימנה דלא כהדיא קתני מי רביעית לאחר וי"ל דמתניתין לתרומה והוה דייק מנייה דכי היכי דאפילו לתרומה לא צעין שיעור לשני ה"ה בחולין אף לראשון ומסקין דשאני התם דאמו משירי טהרה: **מגופת חבית שתקנה.** פי' צקונטרס שחקקה א נראה דכלל חקיקה היא רביעית אלא שמשופתת היא ואינה יושבת אלא מסומכת כעין כסוי כוסות של כסף וכסוי קנקנים ותקנה היינו שהרביצה מלמטה עד שיושבת שלא מסומכת וקודם שתקנה אין נוטלין ממנה דלון צית קצול שלה חשבו כיון ששם צל להוסיף בלא סמיכה היו המים נשפכין ואין נשאר בהם רביעית ואמר לעיל כלי שאין מחזיק רביעית אין נוטלין ממנה וכן משמע במסכת ידים (שס מ"ג) דחשיב מגופת חבית כהדי דפנות הכלים דלון מחוסרין חקיקה אלא לפי שאין יושבין שלא מסומכין כדפרישית: **ולא ברך אחריו.** סבר כרבי יהודה דבעי דברים וכלכלת ושצעת אכילה שם שם צביעה דהיינו צביעה בפרק א' שאלנו (ברכות מט): **ודוקא לאחריו אכל לפניו משמע דמבצר וכן לר"מ דפוטרי בפחות מכית היינו דוקא לצדוף אכל בתחלה מבצר אף בפחות מכית וצהדיא מדקדק צירושלמי הכי ואע"ג דב"ר כ"ד מצרכין (שס לה) נפקא לן ברכה דלמחלה מק"ו מצרכה דלסוף כשהוא שבע מצרכה כשהוא רעב לא כ"ש מ"מ לא שייך לומר דיו ומבצר בתחלה אמשחו ואע"ג דלא מצרכה צדוף דאחריו ואינו מצרכה לפניו וכן צפרק היה קורא (שס טו) תניא הפועלים שהיו עושים מלאכה אכל בעל הבית ואוכלין פתן אין מצרכים לפנייהם אכל מצרכים לאחריהם שמי ברכות: **מא לאו הא בביצה בעי נטיילת ידים.** תימנה היכי מני למימר הכי הא ע"כ בתרומה אפי' צביעה לא בעי נטילה ידים דהא המירו מפה לאוכלי תרומה דרבי דיוק כהן הוה כדמוכח בפ' מי שמתו (שס כ) גבי מדלגים היינו ע"ג ארוות כו' וצפ' כל פסולי המוקדשין (בבבבב) גבי ההוא צוכר דהוה ליה לר' דיוק וצפ"ק דיבמות (דף טו) והיה אוכל חולין על טהרת תרומה וי"ל דהוה מני למימר וליטעמין. [ש' מוס' יומא טע: ד"ה הא ומוס' סוכה כו. ד"ה הא כביצה:]**

כל הבשר פרק שמיני חולין

קו.

האי ארייתא. פי' צקונטרס כינור ששופכין לו מים מן היאור בדלי והוא מוליך מים בשדה אין ר"ל שיהא הכינור קרוי ארייתא דהא יאורים מתרגמין ארייתא וצפ' הפרה (צ"ק נ) אמר ההוא תורא דנפל לארייתא ומשמע שם שהוא עמוק עשרה טפחים:

דלא אתו מבח גברא. פירש בהלכות גדולות שמומר להטביל ידים בתוך הכלי דחשיבא נטילה והביא ראיה מפ"צ דזבחים (דף כה). דאביציל להו מהו לקדש ידיו ורגליו כינור ממנו אמר רחמנא ולא לתוכו משמע דצדיקדוש ידים מצעי ליה משום דחשיב ממנו אכל צנטיילת ידים אפילו בתוכן מותר וקשה לפירוש דהכא אמר אינו נוטל ממנו דלא אחי מנח גברא משמע דצעין כח גברא השופך ומיהו י"ל דצעין נטילה מן הכלי צין טובל ידיו בתוך הכלי וצין שופך מן הכלי על ידיו יש כאן נטילה מן הכלי אכל הכא ידיו חוץ לכלי הן וכבר פסק כח הכלי כשהמים צאים עליו הלכך אין כאן נטילה מן הכלי וגם טבילה אין כאן שהן שאזנין והא דנקט דלא אמו מנח גברא לאו דוקא מנח גברא אלא משום דלא אמו מנח כלי דצעין נטילה מן הכלי א"כ משום דתנן במס' ידים צפ"ק (מ"ה) הכל כשרין ליתן מים לידים אפילו חרש שוטה וקטן ומניח חצית צין צרכיו ונטול ומניח חצית על כדו ונטול הקוף נותן לידים רבי יוסי פוסל צנטייה פירוש צקוף וצנטייה נטוה על כדו והמים נשפכים מאליהן דבעי רבי יוסי ומנח גברא ות"ק לא בעי אלא שיהא כח כלי והשתא שמעתא דנקט כח גברא אחי כרבי יוסי אכל ההלכות גדולות אי אפשר להעמיד אלא כרצנן וזריך להחמיר כיון דסוגיא דשמתין כרבי יוסי ואם אדם נטול ידו אחת וחחר ומשפץ בחצרתה זריך לחזור ליעול דלחמירין צפרק מים לידים (מ"ג) נטל ידו אחת ושפץ בחצרתה טמאה ואם שרה פתו צמים או הדיח צהן את הכלים פסולים לנטילה ואם הדיח צהן ידיו כשרין דהכי תנן במסכת ידים וזריך לשפוך מים על ידיו ג' פעמים פסע ראשונה כדי להעביר טיט ודבר החוץ מעל ידיו ופעם שניה לטהר ידיו ופעם שלישית לטהר אותן מים וכן מוכח בצמח דוכחין צמכת ידים שזריך מים ראשונים ושניים והיה אם צפעם אחת שופך מים הרבה כשיעור רביעית ידיו טהורות דמן במסכת ידים (פ"ג מ"ה) ידו אחת בשטיפה אחת ידו טהורה שתי ידיו משטיפה אחת ר"מ מנמנא עד שיעור מי רביעית פירוש ואפילו בלאו משירי טהרה דלא בעו רביעית כשנוטל בשתי שטיפות והשם דליא אלא שטיפה אחת זריך רביעית בשטיפה זו אכל צנוטל ידו אחת לא זריך רביעית כי אמו משירי טהרה אלא שתהא אותה שטיפה מרובה כשמים: **ואי בועי דולא בכונס משקה מ"א ע"ש.** ואע"ג דלענין טבילה כל גופו לא מהני מתרי טעמי דנזק אינו חצור וגם צעין כשפוסרת הנוד לענין עירוב מקואות גבי רביעית ידים * לא החזירו: **קפדיטו אחזותא.** והא דתנן במסכת ידים (פ"א מ"ג) נפל צהן דיו או קנקנתו וישתמו מראיהן פסולין דלמא הני מילי לתרומה: **ולא היא שאני התם דקא אתו משירי טהרה.** משמע דמעיקרא בעי למימר דאפילו הראשון לא בעי שיעור ותימנה דלא כהדיא קתני מי רביעית לאחר וי"ל דמתניתין לתרומה והוה דייק מנייה דכי היכי דאפילו לתרומה לא צעין שיעור לשני ה"ה בחולין אף לראשון ומסקין דשאני התם דאמו משירי טהרה: **מגופת חבית שתקנה.** פי' צקונטרס שחקקה א נראה דכלל חקיקה היא רביעית אלא שמשופתת היא ואינה יושבת אלא מסומכת כעין כסוי כוסות של כסף וכסוי קנקנים ותקנה היינו שהרביצה מלמטה עד שיושבת שלא מסומכת וקודם שתקנה אין נוטלין ממנה דלון צית קצול שלה חשבו כיון ששם צל להוסיף בלא סמיכה היו המים נשפכין ואין נשאר בהם רביעית ואמר לעיל כלי שאין מחזיק רביעית אין נוטלין ממנה וכן משמע במסכת ידים (שס מ"ג) דחשיב מגופת חבית כהדי דפנות הכלים דלון מחוסרין חקיקה אלא לפי שאין יושבין שלא מסומכין כדפרישית: **ולא ברך אחריו.** סבר כרבי יהודה דבעי דברים וכלכלת ושצעת אכילה שם שם צביעה דהיינו צביעה בפרק א' שאלנו (ברכות מט): **ודוקא לאחריו אכל לפניו משמע דמבצר וכן לר"מ דפוטרי בפחות מכית היינו דוקא לצדוף אכל בתחלה מבצר אף בפחות מכית וצהדיא מדקדק צירושלמי הכי ואע"ג דב"ר כ"ד מצרכין (שס לה) נפקא לן ברכה דלמחלה מק"ו מצרכה דלסוף כשהוא שבע מצרכה כשהוא רעב לא כ"ש מ"מ לא שייך לומר דיו ומבצר בתחלה אמשחו ואע"ג דלא מצרכה צדוף דאחריו ואינו מצרכה לפניו וכן צפרק היה קורא (שס טו) תניא הפועלים שהיו עושים מלאכה אכל בעל הבית ואוכלין פתן אין מצרכים לפנייהם אכל מצרכים לאחריהם שמי ברכות: **מא לאו הא בביצה בעי נטיילת ידים.** תימנה היכי מני למימר הכי הא ע"כ בתרומה אפי' צביעה לא בעי נטילה ידים דהא המירו מפה לאוכלי תרומה דרבי דיוק כהן הוה כדמוכח בפ' מי שמתו (שס כ) גבי מדלגים היינו ע"ג ארוות כו' וצפ' כל פסולי המוקדשין (בבבבב) גבי ההוא צוכר דהוה ליה לר' דיוק וצפ"ק דיבמות (דף טו) והיה אוכל חולין על טהרת תרומה וי"ל דהוה מני למימר וליטעמין. [ש' מוס' יומא טע: ד"ה הא ומוס' סוכה כו. ד"ה הא כביצה:]**

במסכת ידים שזריך מים ראשונים ושניים והיה אם צפעם אחת שופך מים הרבה כשיעור רביעית ידיו טהורות דמן במסכת ידים (פ"ג מ"ה) ידו אחת בשטיפה אחת ידו טהורה שתי ידיו משטיפה אחת ר"מ מנמנא עד שיעור מי רביעית פירוש ואפילו בלאו משירי טהרה דלא בעו רביעית כשנוטל בשתי שטיפות והשם דליא אלא שטיפה אחת זריך רביעית בשטיפה זו אכל צנוטל ידו אחת לא זריך רביעית כי אמו משירי טהרה אלא שתהא אותה שטיפה מרובה כשמים: **ואי בועי דולא בכונס משקה מ"א ע"ש.** ואע"ג דלענין טבילה כל גופו לא מהני מתרי טעמי דנזק אינו חצור וגם צעין כשפוסרת הנוד לענין עירוב מקואות גבי רביעית ידים * לא החזירו: **קפדיטו אחזותא.** והא דתנן במסכת ידים (פ"א מ"ג) נפל צהן דיו או קנקנתו וישתמו מראיהן פסולין דלמא הני מילי לתרומה: **ולא היא שאני התם דקא אתו משירי טהרה.** משמע דמעיקרא בעי למימר דאפילו הראשון לא בעי שיעור ותימנה דלא כהדיא קתני מי רביעית לאחר וי"ל דמתניתין לתרומה והוה דייק מנייה דכי היכי דאפילו לתרומה לא צעין שיעור לשני ה"ה בחולין אף לראשון ומסקין דשאני התם דאמו משירי טהרה: **מגופת חבית שתקנה.** פי' צקונטרס שחקקה א נראה דכלל חקיקה היא רביעית אלא שמשופתת היא ואינה יושבת אלא מסומכת כעין כסוי כוסות של כסף וכסוי קנקנים ותקנה היינו שהרביצה מלמטה עד שיושבת שלא מסומכת וקודם שתקנה אין נוטלין ממנה דלון צית קצול שלה חשבו כיון ששם צל להוסיף בלא סמיכה היו המים נשפכין ואין נשאר בהם רביעית ואמר לעיל כלי שאין מחזיק רביעית אין נוטלין ממנה וכן משמע במסכת ידים (שס מ"ג) דחשיב מגופת חבית כהדי דפנות הכלים דלון מחוסרין חקיקה אלא לפי שאין יושבין שלא מסומכין כדפרישית: **ולא ברך אחריו.** סבר כרבי יהודה דבעי דברים וכלכלת ושצעת אכילה שם שם צביעה דהיינו צביעה בפרק א' שאלנו (ברכות מט): **ודוקא לאחריו אכל לפניו משמע דמבצר וכן לר"מ דפוטרי בפחות מכית היינו דוקא לצדוף אכל בתחלה מבצר אף בפחות מכית וצהדיא מדקדק צירושלמי הכי ואע"ג דב"ר כ"ד מצרכין (שס לה) נפקא לן ברכה דלמחלה מק"ו מצרכה דלסוף כשהוא שבע מצרכה כשהוא רעב לא כ"ש מ"מ לא שייך לומר דיו ומבצר בתחלה אמשחו ואע"ג דלא מצרכה צדוף דאחריו ואינו מצרכה לפניו וכן צפרק היה קורא (שס טו) תניא הפועלים שהיו עושים מלאכה אכל בעל הבית ואוכלין פתן אין מצרכים לפנייהם אכל מצרכים לאחריהם שמי ברכות: **מא לאו הא בביצה בעי נטיילת ידים.** תימנה היכי מני למימר הכי הא ע"כ בתרומה אפי' צביעה לא בעי נטילה ידים דהא המירו מפה לאוכלי תרומה דרבי דיוק כהן הוה כדמוכח בפ' מי שמתו (שס כ) גבי מדלגים היינו ע"ג ארוות כו' וצפ' כל פסולי המוקדשין (בבבבב) גבי ההוא צוכר דהוה ליה לר' דיוק וצפ"ק דיבמות (דף טו) והיה אוכל חולין על טהרת תרומה וי"ל דהוה מני למימר וליטעמין. [ש' מוס' יומא טע: ד"ה הא ומוס' סוכה כו. ד"ה הא כביצה:]**

עין משפט
נר מצוה

ל' א מ"י פ"ו מהל'
ברכות הלכה ז'
[וטו] ש"א ח"ח סימן קסד
ספיקא א':
ל' ב מ"י שם הלכה יד'
ועי' ב"מ סמג עשין
כ' ועשין ב"מ טו"ט
ספיקא ז' וצרכי אלפס ברכות
פ"ח דף מה: וגרסתו אמר
כ"א וע"ש ע"ד גרסת
אחרת היה לו צנוגיא
דהכא וצבדאו הרא"ש הכא
צנוגין דין:
ל' ג מ"י שם הלכה יא'
י' ועשין ב"מ טו"ט
שם ספיקא א' ופי' קס ספיק'
י' וצרכי אלפס שם דף מה.
וגרסתו א"ל ר' אשי
לחמירין:
ל' ד מ"י פ"א מהלכות
מקואות הלכה ח'
וע"ש סמג שם טו"ט
א"ח פ"א קס ספיק' י':
מ"א ר' ז מ"י פ"א מהל'
ברכות הל' [ז'] ז'
טו"ט שם ספיק' י':
מ"ב ח מ"י פ"א מהלכות
ברכות הלכה יא'
טו"ט פ"א ח"ח סימן קסד
ספיק' א':
מ"ג ט' י מ"י שם הלכה יא'
טו"ט שם ספ"ד:
מ"ד ח מ"י פ"א מהלכות
ברכות הלכה יח ועי'
בשנאות ב"מ סמג עשין
כ' טו"ט ח"ח סימן קסד
ספיק' א':

שיטה מקובצת

א) פי' בקונטרס שחקקה
הא דברא חקיקה היא
מחזקת רביעית וכו'. וצ"ב
ואיצטריך לדיוקא:

רבינו גרשום

בכונס משקה אין נוטלין
ממנו לידים כלומר דלאו
ממנו לייק' הא לאו
חשוב כלי: לייק' הא לאו
הא לתרי דברא ח"ח א"כ
דלית לא לתרי אין אית
ביה רביעית אין אין לא
לא. קפדיטו אמנא כלומר
רא. נקוב בכונס משקה
[אין] [תן] לא נטילתו
מנייה: קפדיטו אחזותא
שיהא לתן מראה יפה:
קפדיטו אשיעורא שיהא
בו רביעית: ולא היא
התם דקא אתו משירי
טהרה. כלומר אם יש
בו רביעית מתחלה נוטלין
ממנו אפי' לשנים אע"ג
דלא מוט לכל חד וחד
אלא חצי רביעית דקא אתו
משירי טהרה מרביעית
אכל אם אין בו מתחלה
אלא חצי רביעית או
משום פחות מרביעית כיון
דמתחלה לא היה בה כדי
טהרה אין נוטלין: וטלא
בת רביעית. כלומר כלי
במחזיק רביעית ליעול
בה ידים. כווא כלי חרש:
מגופת חבית שתקנה (כו)
[הוא] דבר שותמין בו
כלי חרש ותיקן המזון
עצמה. חמת וכפישה.
חמת כלי עור הוא.
כפישה שמתקנין למים.
השל והקופה. כלומר מפני
שמוקבין: מהו לאכול
במפה. כלומר [מן] שלא
נטל ידיו מהו שיכרוך
ידו במפה כדי שלא יגע
בפת ויאלץ מי חיישין
שמה יגע או לא: וטלו
במפה ואכלו חוץ לסוכה
כלי בלא ג"י אכלו והיו
הלכה זו